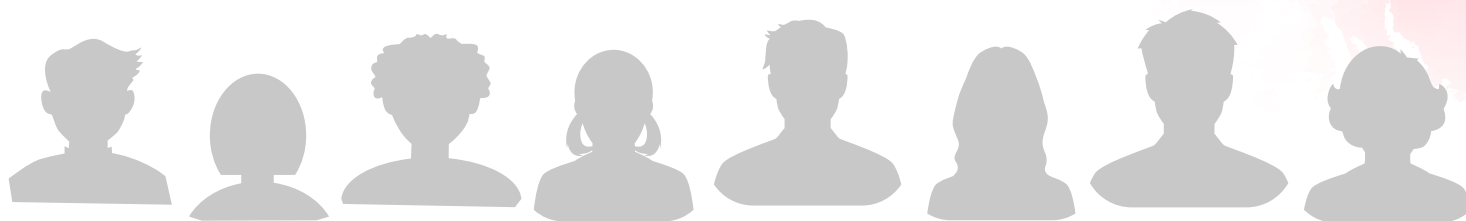

OBJAWY PRZEMOCY

Zauważasz u dziecka objawy przemocy domowej, niepokoi Cię jego sytuacja, stan emocjonalny, zachowanie.

Masz **PODEJRZENIE PRZEMOCY**

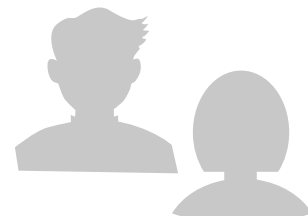

PORTRETY opisują objawy, które mogą występować u dzieci doświadczających przemocy lub będących jej świadkiem (zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy domowej: dziecko świadek jest dzieckiem doświadczającym przemocy).

Gdy podejrzewasz, że dziecko, które uczęszcza do twojej placówki edukacyjnej może doznawać przemocy przyjrzyj się portretom – jeśli odnajdziesz w nich choć jedną podobną cechę zachowania, wyglądu – postępuj zgodnie z instrukcją.

Kilka ważnych uwag:

- ✓ Cechy z portretów mogą się łączyć.
- ✓ Granice wiekowe mogą być przesunięte ze względu na indywidualne cechy rozwoju dziecka.
- ✓ Charakterystycznym elementem każdego rodzaju przemocy jest nieadekwatność (nadmiarowość, brak) dotycząca różnych aspektów funkcjonowania dziecka – czasem to pierwsze co zwraca naszą uwagę.
- ✓ Sytuacja dzieci niepełnosprawnych, chorych przewlekłe wymaga dużej uważności na ich zależność od osób dorosłych.
- ✓ Demoralizacja może wskazywać, że dziecko wzrasta/ło w środowisku przemocy i/lub zaniedbania.

Portret 1.

Dziecko używa przemocy, agresji

Małe dziecko używa agresji w codziennych relacjach z rówieśnikami, z dorosłymi, jest ona często widoczna w jego zabawach.

Małe dziecko może odtwarzać, powtarzać obserwowaną przemoc. Takie zachowanie może być konsekwencją obserwowania lub doznawania na co dzień przemocy domowej. Często jest też reakcją na nagromadzone napięcie wynikające z doświadczenia krzywdy oraz braku potrzebnej reakcji ze strony dorosłego.

Formy agresji mogą być różne – dziecko może używać:

- przemocy fizycznej – czyli bić, szarpać, popychać, kopać, szturchać, uderzać, szczypać,
- przemocy emocjonalnej – czyli wyśmiewać, poniżać, odtrącać, przezywać, używać zastyszanych wulgaryzmów kierowanych do innej osoby,
- przemocy seksualnej – inicjować zabawy o treści seksualnej, przekraczać granice intymności innych dzieci, dorosłych, zmuszać innych do takich zachowań, opowiadać lub zapowiadać takie interakcje seksualnych zachowań.

Agresywne reakcje dziecka są często nieadekwatne (nietypowe dla niego, nadmiarowe, niepasujące do bodźca, sytuacji, w której się znajduje).

Portret 2.

Wycofanie, autoagresja

Dziecko jest wycofane z interakcji z rówieśnikami, dorosłymi. Nie podejmuje typowych dla tego wieku rozwojowego prób zabawy, nawiązywania relacji z innymi dziećmi, dorosłymi. Mimo zachęty i pomocy nie chce uczestniczyć w zabawach, unika skupiania na sobie uwagi – reaguje lękiem lub autoagresją.

Dziecko może kierować agresję wobec siebie samego:

- bić siebie, uderzać, szczypać, uderzać w coś, okaleczać się, wrywać włosy, drapać się (dotyczy także intymnych części ciała),
- poniżać siebie, przezywać, mówić o sobie używając wulgarnych słów,
- krzywdzić siebie fizycznie inicjując zachowania o charakterze seksualnym, np. uderza siebie w okolicach intymnych części ciała, angażuje do tego innych.

Podczas zabaw z innymi dziećmi odgrywa (lub nadaje innym) rolę osoby doznającej przemocy, poniżanej.

Portret 3.

Ślady przemocy, zaniedbania

Obserwacja lub informacja o śladach przemocy: fizycznej, emocjonalnej, seksualnej i/lub zaniedbania – dziecko ma objawy przemocy lub zaniedbania w różnych obszarach rozwoju widoczne dla pracowników placówki, także podczas obserwacji kontaktu dziecka z opiekunem/opiekunami.

- **Ślady zewnętrzne (ciało, wygląd):**

- występują ślady fizyczne przemocy w różnych stadiach gojenia się (siniaki, otarcia, zadrapania),
- dziecko jest zaniedbane fizycznie – niewystarczające: ubiór, jedzenie, opieka, np. medyczna,
- występują fizyczne ślady przemocy seksualnej – urazy, zranienia, otarcia,
- dziecko zgłasza, że coś je boli i/lub, że ma ślady pobicia (mogą nie istnieć).

- **Krzywdzenie i zaniedbanie emocjonalne:**

- dziecko jest izolowane od rówieśników przez opiekunów (także z powodu przemocy, chęci ukrycia konsekwencji przemocy,
- nie otrzymuje potrzebnego mu wsparcia emocjonalnego, opiekunowie nie interesują się problemami dziecka, nie reagują na wyrażane przez nie emocje.

- **Krzywdzenie seksualne:**
 - nieadekwatny do wieku poziom wiedzy na temat rozwoju psychoseksualnego - w zabawie, rozmowach inicjowanie czynności seksualnych charakterystycznych dla osób dorosłych (może odtwarzać rolę świadka, sprawcy lub ofiary przemocy seksualnej)
 - zachowania naseksualizowane - dziecko włącza aktywność seksualną do treści zabaw, skojarzeń i relacji z innymi osobami.
- **Nieadekwatność:**
 - wygląd dziecka jest nieadekwatny (niepasujący, dziwny, nietypowy) do jego potrzeb (ubiór: czystość, rozmiar, uwzględnienie pory roku), do wieku, do sytuacji,
 - poziom zaspokojenia potrzeb dziecka - jest nieadekwatnie objęte wsparciem, pomocą, nie ma ważnych dla jego rozwoju i edukacji narzędzi, oddziaływań i/lub zainteresowania opiekunów.
- **Relacje opiekun-dziecko i opiekun-placówka:**
 - opiekun krzyczy na dziecko, jest agresywny słownie lub fizycznie,
 - opiekun odnosi się do dziecka bez szacunku, z pogardą,
 - dziecko okazuje strach w kontakcie z opiekunem,
 - opiekun jest nieadekwatnie (za bardzo lub w ogóle) krytyczny wobec dziecka, wobec jego obowiązków i praw,
 - opiekunowie eskalują konflikt kosztem dziecka (np. włączając je w konflikt),
 - dziecko jest zaniedbane edukacyjnie - ma duże braki w zakresie rozwoju poznawczego mimo swoich możliwości, wyraźnie odstaje od rówieśników w tym zakresie,
 - nie ma potrzebnego wsparcia w edukacji i pokonywaniu trudności rozwojowych, opiekunowie nie utrzymują w tym zakresie kontaktu z placówką.

Portret 1.

Dziecko używa przemocy, agresji

Dziecko używa agresji w codziennych relacjach z rówieśnikami, z dorosłymi, jest ona często widoczna w treści jego pierwszych skojarzeń, relacji z innymi.

Dziecko może odtwarzać, powtarzać obserwowaną przemoc. Takie zachowanie może być konsekwencją obserwowania lub doznawania na co dzień przemocy domowej.

Często jest też reakcją na nagromadzone napięcie wynikające z doświadczania krzywdy oraz braku potrzebnej reakcji.

Formy agresji mogą być różne - może używać:

- przemocy fizycznej czyli bić, popychać, kopać, szarpać, szturchać, uderzać, szczypać,
- przemocy emocjonalnej - czyli wyśmiewać, poniżać, odtrącać, przezywać, używać zastyszanych wulgaryzmów kierowanych do innej osoby,
- przemocy seksualnej - inicjować zabawy o treści seksualnej, przekraczać granice intymności innych dzieci, dorosłych, zmuszać innych do takich zachowań, opowiadać lub zapowiadać takie interakcje seksualnych zachowań.

Może być drażliwe, wybuchowe, impulsywne, łatwo dawać się prowokować innym do agresji.
Agresywne reakcje dziecka są często nieadekwatne
(nietypowe dla niego, niepasujące do bodźca, sytuacji, w której się znajduje).

Portret 2.

Wycofanie, autoagresja

Dziecko jest wycofane z interakcji z rówieśnikami, dorosłymi. Nie wykazuje ciekawości na nowe sytuacje, nie bierze udziału w wydarzeniach grupy szkolnej. Nie podejmuje typowych dla tego wieku rozwojowego prób zabawy, nawiązywania relacji z innymi dziećmi, dorosłymi. Ma trudności z nawiązaniem interakcji. Mimo zachęty i pomocy nie chce uczestniczyć we wspólnych aktywnościach, unika skupiania na sobie uwagi - reaguje lękiem lub autoagresją.

Dziecko może kierować agresją wobec siebie samego:

- bić siebie, uderzać, szczypać, uderzać w coś, okaleczać się, wrywać włosy, drapać się (dotyczy także intymnych części ciała),
- poniżać siebie, przezywać, mówić o sobie używając wulgarnych słów,
- krzywdzi siebie fizycznie inicjując zachowania o charakterze seksualnym, np. uderza siebie w okolicach intymnych części ciała, angażuje do tego innych.

Podczas zabaw z innymi dziećmi odgrywa (lub nadaje innym) rolę osoby doznającej przemocy, poniżanej.

Portret 3.

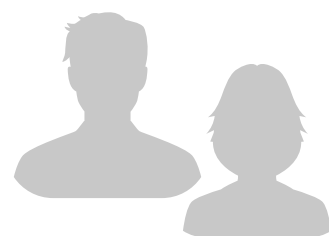
Ślady przemocy, zaniedbania

Obserwacja lub informacja o śladach przemocy: fizycznej, emocjonalnej, seksualnej i/lub zaniedbania - dziecko ma objawy przemocy lub zaniedbania w różnych obszarach rozwoju widoczne dla pracowników placówki, także podczas obserwacji kontaktu dziecka z opiekunem/opiekunami.

• **Ślady zewnętrzne (ciało, wygląd):**

- występują ślady fizycznej przemocy w różnych stadiach gojenia się (siniaki, otarcia, zadrapania),
- dziecko jest zaniedbane fizycznie - niewystarczające: ubiór, jedzenie, opieka, np. medyczna,
- występują fizyczne ślady przemocy seksualnej - urazy, zranienia, otarcia,
- dziecko zgłasza, że coś je boli i/lub, że ma ślady pobicia (mogą nie istnieć).

- **Zaniedbanie edukacyjne:**
 - jest zaniedbane edukacyjnie - ma duże braki w zakresie rozwoju poznawczego mimo swoich możliwości, wyraźnie odstaje od rówieśników w tym zakresie,
 - nie ma potrzebnego wsparcia w edukacji i pokonywaniu trudności rozwojowych, opiekunowie nie utrzymują kontaktu i/lub nie współpracują z placówką przy realizacji jego potrzeb edukacyjnych,
- **Krzywdzenie i zaniedbanie emocjonalne:**
 - dziecko jest izolowane od rówieśników przez opiekunów (także z powodu przemocy, chęci ukrycia konsekwencji przemocy),
 - nie otrzymuje potrzebnego mu wsparcia emocjonalnego, opiekunowie nie interesują się problemami dziecka, nie reagują na wyrażane przez nie emocje,
 - opiekunowie są nieadekwatnie (za bardzo lub w ogóle) krytyczni wobec dziecka, wobec jego obowiązków i praw.
- **Krzywdzenie seksualne:**
 - nieadekwatny do wieku poziom wiedzy na temat rozwoju psychoseksualnego - w zabawie, rozmowach inicjowanie czynności seksualnych charakterystycznych dla osób dorosłych (może odtwarzać rolę świadka, sprawcy lub ofiary przemocy seksualnej),
 - zachowania naseksualizowane - dziecko włącza aktywność seksualną do treści zabaw, skojarzeń i relacji z innymi osobami.
- **Nieadekwatność:**
 - wygląd dziecka jest nieadekwatny (niepasujący, dziwny, nietypowy) do jego potrzeb (ubiór: czystość, rozmiar, uwzględnienie pory roku), do wieku, do sytuacji, do płci.
- **Relacje opiekun-dziecko i opiekun-placówka**
 - opiekun krzyczy na dziecko, jest agresywny słownie lub fizycznie,
 - opiekun odnosi się do dziecka bez szacunku, z pogardą,
 - dziecko okazuje strach w kontakcie z opiekunem,
 - opiekun jest nieadekwatnie (za bardzo lub w ogóle) krytyczny wobec dziecka, wobec jego obowiązków i praw,
 - opiekunowie eskalują konflikt kosztem dziecka (np. włączając je w konflikt pomiędzy sobą).

Portret 1.

Pierwsze zauważone symptomy:

Dziecko jest agresywne, może stosować przemoc wobec innych

Dziecko używa agresji w codziennych relacjach z rówieśnikami i/lub z dorosłymi.

Takie zachowanie może być konsekwencją obserwowania lub doznawania na co dzień przemocy domowej. Najczęściej to reakcja na nagromadzone napięcie wynikające z doświadczania krzywdy oraz braku potrzebnej reakcji.

Formy agresji mogą być różne - może używać przemocy fizycznej, emocjonalnej, także seksualnej. Może być sprawcą przemocy rówieśniczej - także w komunikacji elektronicznej, w relacjach romantycznych.

Może być drażliwy, wybuchowy, impulsywny, łatwo dawać się prowokować innym. Agresywne reakcje są nieadekwatne (nietytowe dla niego, niepasujące do sytuacji, w której się znajduje).

Może być także agresywny wobec zwierząt.

Portret 2.

Wycofanie, autoagresja

Dziecko jest wycofane z relacji rówieśniczych - interakcji z rówieśnikami, dorosłymi. Nie wykazuje zaciekania nowymi sytuacjami, nie bierze udziału w wydarzeniach grupy, klasy, szkolnych, może być często nieobecne na zajęciach, nie występuje w ważnych dla grupy wydarzeniach (m.in. wyjazdach), jest osamotnione na tle grupy. Nie wypowiada się, unika różnicy zdań, konfliktów, skupienia na sobie uwagi. Zreka się nagród, uchyla od przyjmowania pochwał.

Może doznawać przemocy rówieśniczej, ze strony innych dorosłych może być np. komercyjnie wykorzystywany seksualnie (przez internet, do tworzenia treści pornograficznych).

Może przejawiać autoagresję:

Młodsze dzieci w tej grupie wiekowej:

Dziecko może kierować agresję wobec siebie samego:

- bić siebie, uderzać, szczypać, uderzać w coś, okaleczać się, wrywać włosy, drapać się (dotyczy także intymnych części ciała),
- poniżać siebie, przezywać, mówić o sobie używając wulgarnych słów,
- krzywdzi siebie fizycznie inicjując zachowania o charakterze seksualnym, np. uderza siebie w okolicach intymnych części ciała, angażuje do tego innych, prowokuje sytuacje konfliktowe.

Podczas zabaw z innymi dziećmi odgrywa (lub nadaje innym) rolę osoby doznającej przemocy, poniżanej.

Starsze dzieci w tym przedziale wiekowym:

Podejmują zachowania ryzykowne, nadużywają siebie w relacjach (także seksualnych, np. sprzedaje zdjęcia swojego nagiego ciała, oferują kontakt seksualny w celach komercyjnych), wchodzą w ryzykowne kontakty (np. pełne agresji, także seksualnej), piją alkohol, używają substancji psychoaktywnych, samookaleczają się, myślą o samobójstwie, podejmują próbę samobójczą.

Portret 3.

Ślady przemocy, zaniedbania

Obserwacja lub informacja o śladach przemocy: fizycznej, emocjonalnej, seksualnej i/lub zaniedbania – dziecko ma objawy przemocy lub zaniedbania w różnych obszarach rozwoju widoczne dla pracowników placówki, także podczas obserwacji kontaktu dziecka z opiekunem/opiekunami.

- **Ślady zewnętrzne (ciało, wygląd):**
 - występują ślady fizyczne przemocy w różnych stadiach gojenia się (siniaki, otarcia, zadrapania),
 - dziecko jest zaniedbane fizycznie – niewystarczające: ubiór, jedzenie, pomoc, np. medyczna,
 - występują fizyczne ślady przemocy seksualnej – urazy, zranienia, otarcia,
 - dziecko zgłasza, że coś je boli i/lub, że ma ślady pobicia (mogą nie istnieć).
- **Zaniedbanie edukacyjne:**
 - jest zaniedbane edukacyjnie, źle wypada w testach wiedzy, wyraźnie odstaje od rówieśników w tym zakresie, ma duże braki w zakresie rozwoju poznawczego mimo swoich możliwości,
 - nie ma potrzebnego wsparcia w edukacji i pokonywaniu trudności rozwojowych, opiekunowie nie utrzymują kontaktu i/lub nie współpracują z placówką przy realizacji jego potrzeb edukacyjnych.
- **Krzywdzenie i zaniedbanie emocjonalne:**
 - dziecko jest izolowane od rówieśników przez opiekunów (także z powodu przemocy, chęci ukrycia konsekwencji przemocy),
 - nie otrzymuje potrzebnego mu wsparcia emocjonalnego, opiekunowie nie interesują się jego problemami,
 - opiekun dziecka jest nieadekwatnie (za bardzo lub w ogóle) krytyczny wobec samego dziecka, wobec jego obowiązków i praw.
- **Krzywdzenie seksualne:**
 - nieadekwatny do wieku poziom wiedzy na temat rozwoju psychoseksualnego – w relacji inicjowanie czynności seksualnych osób dorosłych (także rozmowy), szczególnie z elementami agresji, poniżania, wulgaryzowanie seksualności,
 - zachowania naseksualizowane – dziecko włącza aktywność seksualną do treści zabaw, skojarzeń i relacji z innymi osobami (może także odtwarzać rolę świadka, sprawcy lub ofiary przemocy seksualnej).
- **Nieadekwatność:**
 - wygląd dziecka: jest nieadekwatny (niepasujący, dziwny, nietypowy) do jego potrzeb (ubiór: czystość, rozmiar, uwzględnienie pory roku), do wieku, do sytuacji, do deklarowanej przez niego płci.
- **Relacje opiekun-dziecko i opiekun-placówka**
 - opiekun krzyczy na dziecko, jest agresywny słownie lub fizycznie, odnosi się do dziecka bez szacunku, z pogardą,
 - dziecko okazuje strach w kontakcie z opiekunem,
 - opiekun jest nieadekwatnie (za bardzo lub w ogóle) krytyczny wobec dziecka, wobec jego obowiązków i praw,
 - opiekunowie eskalują konflikt kosztem dziecka (np. włączając je w konflikt pomiędzy sobą).

Portret 1.

Pierwsze zauważone symptomy:

Nastolatek agresywny, może stosować przemoc wobec innych

Nastolatek używa agresji w codziennych relacjach z rówieśnikami i/lub z dorosłymi.

Takie zachowanie może być konsekwencją obserwowania lub doznawania na co dzień przemocy domowej. Najczęściej to reakcja na nagromadzone napięcie wynikające z doświadczania krzywdy oraz braku potrzebnej reakcji.

Formy agresji mogą być różne – może używać przemocy fizycznej, emocjonalnej, także seksualnej. Może być sprawcą przemocy rówieśniczej – także w komunikacji elektronicznej, w relacjach romantycznych.

Może być drażliwy, wybuchowy, impulsywny, łatwo dawać się prowokować innym.

Agresywne reakcje nastolatka są nieadekwatne (nietypowe dla niego, niepasujące do sytuacji, w której się znajduje).

Może być także agresywny wobec zwierząt.

Portret 2.

Wycofanie, autoagresja.

Jest wycofany z relacji rówieśniczych, udziału w sprawach klasy/szkolnych, może być często nieobecny na zajęciach, nie występuje w ważnych dla grupy wydarzeniach (m.in. wyjazdach), jest osamotniony na tle grupy. Nie wypowiada się, unika różnicy zdań, konfliktów, skupienia na sobie uwagi. Zrzeka się nagród, uchyla od przyjmowania pochwał.

Może doznawać przemocy w relacji romantycznej, przemocy rówieśniczej, jest komercyjnie wykorzystywany seksualnie (przez internet, do tworzenia treści pornograficznych).

Nastolatek może przejawiać autoagresję: podejmuje zachowania ryzykowne, nadużywa siebie w relacjach (także seksualnych, np. sprzedaje zdjęcia swojego nagiego ciała, oferuje kontakt seksualny w celach komercyjnych), wchodzi w ryzykowne kontakty (np. pełne agresji, także seksualnej), pije alkohol, używa substancji psychoaktywnych, samookalecza się, myśli o samobójstwie, podejmuje próbę samobójczą.

Portret 3.

Ślady przemocy, zaniedbania

Obserwacja lub informacja o śladach przemocy: fizycznej, emocjonalnej, seksualnej i/lub zaniedbania – nastolatek ma objawy przemocy lub zaniedbania w różnych obszarach rozwoju widoczne dla pracowników placówki, także podczas obserwacji kontaktu dziecka z opiekunem/opiekunami.

- **Ślady zewnętrzne (ciało, wygląd):**
 - występują ślady fizyczne przemocy w różnych stadiach gojenia się (siniaki, otarcia, zadrapania),
 - nastolatek jest zaniedbany fizycznie – niewystarczające: ubiór, jedzenie, pomoc, np. medyczna,
 - występują fizyczne ślady przemocy seksualnej – urazy, zranienia, otarcia,
 - nastolatek zgłasza, że coś go boli i/lub, że ma ślady pobicia (mogą nie istnieć).
- **Zaniedbanie edukacyjne:**
 - jest zaniedbany edukacyjnie, źle wypada w testach wiedzy, wyraźnie odstaje od rówieśników w tym zakresie, ma duże braki w zakresie rozwoju poznawczego mimo swoich możliwości,

- nie ma potrzebnego wsparcia w edukacji i pokonywaniu trudności rozwojowych, opiekunowie nie utrzymują kontaktu i/lub nie współpracują z placówką przy realizacji jego potrzeb edukacyjnych.

- **Krzywdzenie i zaniedbanie emocjonalne:**

- nastolatek jest przez opiekunów izolowany od grupy rówieśniczej (także z powodu przemocy, chęci ukrycia konsekwencji przemocy),
- nie otrzymuje potrzebnego mu wsparcia emocjonalnego, opiekunowie nie interesują się problemami dziecka,
- opiekun dziecka jest nieadekwatnie (za bardzo lub w ogóle) krytyczny wobec samego dziecka, wobec jego obowiązków i praw.

- **Krzywdzenie seksualne:**

- nieadekwatny do etapu rozwojowego poziom rozwoju psychoseksualnego, np. zaprzeczanie swojej seksualności lub nieadekwatne do wieku nadmierne prezentowanie zachowań seksualnych (także, np. wulgaryzowanie seksualności, itp.), nieprzemijające trudności z określeniem tożsamości seksualnej.

- **Nieadekwatność:**

- wygląd nastolatka: jest nieadekwatny (niepasujący, dziwny, nietypowy) do jego potrzeb (ubiór: czystość, rozmiar, uwzględnienie pory roku), do wieku, do sytuacji, do deklarowanej przez niego płci.

- **Relacje opiekun-dziecko i opiekun-placówka:**

- opiekun krzyczy na dziecko, jest agresywny słownie lub fizycznie, odnosi się do dziecka bez szacunku, z pogardą,
- opiekun jest nieadekwatnie (za bardzo lub w ogóle) krytyczny wobec dziecka, wobec jego obowiązków i praw,
- opiekunowie eskalują konflikt kosztem dziecka (np. włączając dziecko w konflikt pomiędzy sobą).